ภาพที่คอมโพสิชั่น (ไม่เคย) ลงตัว

ปะการัง

มันเป็นภาพที่ช่างภาพพยายามจัดให้ลงตัวที่สุดแล้ว...

แต่สำหรับพ่อ มันเป็นภาพถ่ายที่ไม่สวยงามเอาเสียเลย–มันเป็นภาพที่ ‘ไม่ลงตัว’ ในสายตาของพ่อ และเป็นภาพที่พ่อไม่อยากดูมากที่สุดภาพหนึ่ง จนถึงขั้นเกือบเผาไฟไปแล้ว โชคดีที่แม่เก็บไว้ทัน แต่ก็ไม่วายโดนฉีกเป็น ๒ ส่วน

ภาพใบนั้นจึงยังคงนอนนิ่งอยู่ในซองเอกสาร ซ่อนอยู่ใต้ปกด้านในของอัลบั้มภาพครอบครัวมานานหลายปี มีเพียงเทปใสบางๆ ที่คอยยึด ๒ ส่วนนั้นเข้าด้วยกันให้เป็นหนึ่งเดียว มันพยายามทำหน้าที่ของมันตลอดมา แต่ไม่สามารถปกปิดร่องรอยนั้นให้สนิทดังเดิมได้

โชคไม่ดีที่ครั้งหนึ่งผมพบซองนั้นโดยบังเอิญ และเมื่อเปิดออกดู–เหตุการณ์ในวันที่ไปถ่ายภาพพรั่งพรูออกมาจนท่วมท้นลานทรงจำ...

๒๙/๑๐/๑๙๗๖ แสนศักดิ์ ชนะน็อกที่สเปน

นั่นเป็นลายมือของพ่อที่บันทึกไว้ข้างหลังภาพ

ปู่อพยพมาจากเมืองจีน แต่พ่อเกิดเมืองไทย เคยเติบโตและเรียนหนังสือที่ปีนังช่วงหนึ่งก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ พ่อจึงเคยชินกับการลงวันที่ด้วยปี ค.ศ. ซึ่งนับเป็นความยุ่งยากสำหรับเรา ที่จะต้องคอยบวก ๕๔๓ กับปี ค.ศ. เพื่อแปลงให้เป็นปี พ.ศ.––แต่สำหรับปี ค.ศ. ๑๙๗๖ นั้น ผมจำเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในบ้านเมืองและครอบครัวเราได้ดี จึงไม่ต้องแปลงปีให้ยุ่งยากแต่อย่างใด

ข้อความต่อมา ใครเห็นคงงง–เป็นภาพครอบครัวของเราแท้ๆ แต่ทำไมบันทึกสั้นๆ ข้างหลังภาพที่เป็นลายมือพ่อ จึงเกี่ยวกับแสนศักดิ์ ซึ่งเป็นชื่อนักมวยชาวไทยที่โด่งดังมากในยุคนั้น และวันที่ ๒๙ เดือนตุลา (วันที่เราไปถ่ายภาพครอบครัว) เป็นวันที่เขาขึ้นชกแก้มือกับมิเกล มาร์ติเนซ ที่สเปน ผลชนะน็อก ยก ๒ ได้เป็นแชมป์โลกรุ่นไลท์เวลเตอร์เวท WBC

พ่อไม่ได้เป็นนักดูมวย หรือชื่นชอบกีฬาประเภทนี้สักเท่าใดนัก แต่ถ้าใครเคยผ่านยุคนั้นมาก่อนคงจำได้ดีว่า แม้ไม่สนใจ อยู่ไกลโพ้นกลางป่าดงดอนใด ก็ยากที่จะไม่รับรู้ข่าวสารของวงการหมัดมวย เพราะหน้าหนึ่งหนังสือพิมพ์ทุกฉบับจะพาดหัวตัวโตราวกับเป็นข่าวสำคัญของประเทศ ไม่มีทางที่พ่อจะพลาดข่าวนี้ไปได้

แล้วทำไมพ่อถึงบันทึกเรื่องนี้ไว้ด้านหลังภาพ แทนที่จะบอกว่าเป็นภาพครอบครัว ผมเดาว่าเพราะพ่อต้องการกลบเกลื่อนเหตุการณ์บางอย่างนั่นเอง...

วันนั้นเป็นวันศุกร์ (ผมเรียนอยู่ชั้น ม.ศ. ๓) กลับจากโรงเรียน ยังไม่ทันได้วางกระเป๋า พ่อก็ออกคำสั่งเสียงเข้มว่า

“เย็นนี้อย่าไปไหน เราจะไปถ่ายรูปครอบครัวกัน”

“อ้าว ก็อยู่กันไม่ครบ” ผมพูดแล้วก็ค้างไว้แค่นั้น เพราะเห็นแม่ส่งสายตาดุปรามไว้ เชิงอย่าทักถามให้มากเรื่อง

“ทำตามที่ฉันบอกก็แล้วกัน ฉันนัดอาฮุยไว้แล้ว พรุ่งนี้เขาไม่อยู่ จะปิดร้านกลับบ้านนอกหลายวัน”

“ไปถ่ายร้านอื่นก็ได้ อาฮุยไม่เก่ง”

“ไม่เก่ง เขาจะเปิดร้านถ่ายรูปอยู่มาได้ถึงทุกวันนี้เรอะ?”

พ่อขึ้นเสียงดัง ผมรู้ว่าพ่อไม่ได้หงุดหงิดเรื่องนี้มากนักหรอก แต่พ่อเข้มขรึมและอารมณ์เสียง่าย ตั้งแต่เกิดเหตุการณ์สำคัญของประเทศที่มีผลกระทบโดยตรงต่อครอบครัวเราเมื่อ ๒–๓ อาทิตย์ก่อน...และนั่นเป็นเหตุที่ทำให้เรา ‘อยู่กันไม่ครบ’

อาฮุยเป็นเพื่อนรุ่นพี่ของพ่อหรือเป็นญาติห่างๆ ก็จำไม่ได้แน่ชัด เขาทำมาแล้วหลายอาชีพ เริ่มต้นขายโอเลี้ยงที่เยาวราช แล้วไปเป็นแรงงานทำเหมืองแร่ที่ภูเก็ต ก่อนมาเปิดร้านถ่ายภาพอยู่ไม่ไกลจากบ้านของเรานัก––ตั้งแต่ตอนนั้นแล้วที่ผมรู้สึกว่าอาฮุยไม่ได้เป็นช่างภาพมืออาชีพ เพียงแค่ใช้กล้องถ่ายรูปเป็นเท่านั้นเอง และเพราะเป็นเพื่อนของพ่อ (หรือเป็นญาติห่างๆ) ครอบครัวของเราทุกคนจึงต้องเป็นลูกค้าผูกขาดของร้านถ่ายรูปอาฮุย ลำพังเราเองมีพี่น้อง ๕ คน นับตั้งแต่พี่ต้นจนถึงผม เมื่อถึงเวลาที่คุณครูสั่งให้ถ่ายรูปประจำตัวเพื่อใช้ติดใบสำคัญของโรงเรียน พ่อต้องบอกให้เราไปร้านอาฮุยเสมอ แล้วยังมีญาติอีกตั้งไม่รู้กี่คน ทุกคนล้วนได้รับคำแนะนำกึ่งบังคับให้ไปร้านอาฮุยทั้งนั้น เขาถึงอยู่รอดมาได้โดยไม่ต้องเปลี่ยนไปทำอาชีพอื่นเหมือนที่แล้วมา ผมว่าพ่อตั้งใจช่วยเขามากกว่า ไม่ใช่เพราะเก่งอย่างที่พ่อพูด

“ร้านเปิดใหม่แถววงเวียน เขาถ่ายภาพสีกันแล้ว อาฮุยยังถ่ายขาวดำอยู่เลย” ผมแกล้งพูดไปอย่างนั้นตามประสาคนปากอยู่ไม่สุข ไม่ได้คิดจะเปลี่ยนใจพ่อหรอก

“แต่ฉันจะถ่ายภาพขาวดำ”

พ่อยืนยันเสียงเข้มเพียงประโยคเดียว ไม่ต้องมีคำอธิบายเพิ่มเติม แค่นั้นก็รู้แล้วว่าไม่ต้องพูดอะไรกันอีกให้มากความ

. . . . .

ผมนึกถึงภาพขาวดำนั้นอีกครั้ง ก็เพราะคนที่เป็นต้นเหตุทำให้ภาพไม่สมบูรณ์ในสายตาของพ่อได้โทรศัพท์มาหาผม เราไม่ได้คุยกันเป็นเวลาหลายปีแล้ว หลังจากเรียนจบ ต่างแยกย้ายกันไปทำงาน เขาเป็นคนเรียนเก่ง จบมหาวิทยาลัยชั้นนำของประเทศ ได้ทำงานดีๆ เริ่มจากตำแหน่งเล็กๆ ในบริษัทแห่งหนึ่ง แล้วก็เลื่อนตำแหน่งอย่างรวดเร็ว เราไม่ค่อยมีโอกาสได้เจอกันบ่อยนัก นอกจากตามงานสำคัญของครอบครัว เจอแต่ละครั้งก็จะได้ยินพ่อหรือไม่ก็แม่บอกกับพี่น้องคนอื่นรวมทั้งญาติๆ ทั้งหลายว่า “เจ้าต้นมันเก่ง ตอนนี้ทำงานแบงค์แล้ว” ไม่นานนักต่อมาก็จะได้ข่าวว่า “ตอนนี้เป็นผู้จัดการแล้ว” อีกสักพักก็จะมีคนพูดให้ได้ยินเข้าหูว่า “เจ้าต้นย้ายไปทำงานบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ เงินเดือนดีกว่าเยอะ” และระยะหลังมักจะเป็นประโยคสั้นๆ แต่ชัดเจนว่า “เดี๋ยวนี้เขารวยมาก สบายแล้ว”

ผมไม่รู้ว่าเขารวยอย่างไรหรือรวยมากแค่ไหน ทราบแต่เพียงว่าเขาเล่นหุ้นและมีบ้านหลังใหญ่–แต่จำได้ว่า หลังจากที่เขารวยเราก็ไม่ค่อยติดต่อพูดคุยกันสักเท่าใดนัก–จู่ๆ เมื่อโทรศัพท์จากเบอร์ที่ไม่คุ้นเคยดังขึ้น จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่ผมจะไม่รับสาย ผมเคยได้ยินคำเตือนต่างๆ นานาว่าระวังเบอร์แปลกๆ จะโทร.มาหลอกให้เราเสียเงินด้วยวิธีการต่างๆ ผมเลยตัดสินใจไม่รับ เพราะชีวิตนี้มีเพื่อนสนิทไม่กี่คนเท่านั้น แถมแต่ละคนก็ไม่เคยมีธุระสำคัญอะไรต่อกันมากนัก

เมื่อไม่รับสายหลายครั้งเข้า วันต่อมาเขาจึงฝากข้อความไว้ว่า

“นี่ฉันเอง พี่ต้นนะ โทร.มาตั้งหลายครั้ง ทำไมไม่รับโทรศัพท์วะ วันอาทิตย์นี้มาเจอกันที่สตูดิโอ xx” เขาบอกชื่อสตูดิโอถ่ายภาพชื่อดังที่ใครๆ ก็รู้จัก “เราจะถ่ายภาพครอบครัวกัน บอกพ่อแม่และน้องๆ คนอื่นเรียบร้อยแล้ว แกต้องมานะ ห้ามเบี้ยวล่ะ จะได้ถ่ายรูปกันครบทุกคน”

ประโยคเกือบสุดท้ายทำให้ผมนึกฉุนในใจ พูดราวกับผมเคยเบี้ยวอย่างนั้นแหละ ผมนึกถึงภาพขาวดำของครอบครัวซึ่งถ่ายเมื่อปี ๑๙๗๖––ปีนั้น...ที่ไม่ครบก็เพราะเขาเองต่างหาก ที่ไม่อยู่!

“อ้าว หายไปไหนคนหนึ่ง”

อาฮุยเอ่ยขึ้นอย่างแปลกใจเมื่อเห็นพวกเราเดินเข้ามาในร้าน และหลังจากที่นับลูกๆ ของพ่อที่มีทั้งหมด ๕ คน แล้วพบว่าขาดไปคนหนึ่ง

“อาต้นล่ะ...”

เขาหันไปถามพ่อ

“มันไม่อยู่ ไปเที่ยวต่างจังหวัด กลับไม่ทัน”

แต่ความจริงคือพี่ต้นไม่ได้กลับบ้านตั้งแต่เมื่อ ๒–๓ อาทิตย์ก่อนแล้ว ซึ่งนั่นเป็นสาเหตุที่ทำให้พ่อโกรธ หงุดหงิด และอารมณ์เสียง่าย ที่สำคัญกว่านั้น–เขาไม่ได้ไปเที่ยวต่างจังหวัดเสียด้วยซ้ำ แต่...

“งั้นลื้อมาถ่ายวันหลังก็ได้ เลื่อนไปก่อน”

“ไม่เป็นไร นัดแล้วเลื่อนทำให้ลื้อเสียเวลา เสียลูกค้า แทนที่จะได้นัดคนอื่น”

พ่อเป็นสุภาพบุรุษ รักษาคำพูด นั่นเป็นสิ่งที่เรารู้ดี แต่ยิ่งไปกว่านั้น พ่อมีน้ำใจ ชอบช่วยเหลือผู้อื่นทั้งๆ ที่ตัวเองก็ไม่ได้มีมากมายเหลือกินเหลือใช้–ที่พ่อไม่ยอมเลื่อนนัดก็เพราะรู้ว่าอาฮุยมีธุระต้องกลับต่างจังหวัด น้องสาวคนเดียวของเขาป่วยหนัก พ่อรู้ว่าอาฮุยไม่มีเงินเก็บมากนัก พักหลังธุรกิจร้านถ่ายรูปของเขาไม่ดีเท่าที่ควร มีร้านเปิดใหม่แย่งลูกค้าไปหมด พ่อเลยอยากให้เขามีเงินติดตัวกลับบ้านไปดูแลอาการป่วยของน้องสาว

แม่รู้ดี แต่พูดไม่ออก เพราะครอบครัวเรายังทุกข์ใจกับการหายไปของพี่ต้น ทว่าพ่อกลับไม่ยอมเลื่อนนัดถ่ายรูปครอบครัวนี้ออกไปก่อน

ระหว่างถ่ายรูป พ่อออกอาการหงุดหงิดกับอาฮุยเป็นครั้งแรกในชีวิต เพราะเมื่อลูกเหลือ ๔ คน แต่ละคนสูงต่ำไม่เท่ากัน ใครควรยืนหน้า ยืนหลัง กลายเป็นปัญหายุ่งยากที่จัดไม่ลงตัวอย่างไม่น่าเชื่อ จนอาฮุยเกาหัวแกรกๆ–พี่สองตัวเล็กอาฮุยบอกให้คุกเข่านั่งข้างหน้า พ่อว่าไม่เหมาะสม ควรยืนเรียงตามลำดับอายุ แต่เมื่อเรียงตามที่พ่อว่า อาฮุยมองผ่านทางเลนส์กล้องก็ส่ายหัวไปมา บอกไม่สวย มันสูงๆ ต่ำๆ ดูแล้วขัดตามาก–ผมเป็นน้องเล็กสุดท้อง แต่บังเอิญตัวสูง อาฮุยจับให้ยืนเด่นอยู่ตรงกลาง ขวามือผมเป็นพี่สอง ซ้ายมือผมเป็นพี่สาม แล้วก็พี่สี่ เป็นผู้หญิง

ตัวไม่สูงนัก อาฮุยบอกให้นั่งพับเพียบตรงกลางระหว่างเก้าอี้สองตัวที่พ่อกับแม่นั่ง–ซึ่งทุกคนก็ดูว่าลงตัว ไม่เอียงหรือหนักไปข้างใดข้างหนึ่ง ตอนนั้นผมยังอดทึ่งในใจไม่ได้ว่าที่แท้อาฮุยก็เป็นมืออาชีพเหมือนกัน ไม่ใช่แค่ใช้กล้องถ่ายรูปเป็นอย่างที่ผมเคยสบประมาทไว้

“อย่างนี้ถึงจะเป็นภาพที่คอมโพสิชั่นลงตัว”

อาฮุยบอก แต่พ่อส่ายหน้าท่าเดียว

“มีที่ไหน เจ้าเล็ก น้องสุดท้อง ไปยืนเด่นเหมือนเป็นพี่คนโต”

ผมนึกในใจ ที่แท้ปัญหาก็อยู่ตรงนี้นี่เอง––โยกโย้โยเย บ่ายเบี่ยงไปมาตั้งนาน ก็เพราะหมุดหงิดที่ภาพนี้ขาดองค์ประกอบหลักสำคัญ คือพี่ต้น!

“งั้นก็กลับบ้านเถอะ อย่าถ่ายเลย ภาพไม่มีทางลงตัวหรอก ถ้าขาดพี่ต้นไปสักคน”

ผมปากไวไปนิด พ่อทำหน้าขมึงทึงเดินตรงมาหาผม แม่เข้าขวางจับมือพ่อไว้ ซึ่งแม่รู้ดีว่ามือนั้นอาจเงื้อขึ้นได้ทุกเมื่อ ถ้ามีโอกาสเข้าใกล้ตัวผมอีกนิดเดียว

“เราอยู่ข้างนอกนะ ไม่ใช่ที่บ้าน” แม่กระซิบเตือนสติเบาๆ

“ถ่ายไปก่อนเถอะ ไหนๆ ก็มาแล้ว อย่าเสียเวลาอาฮุย พรุ่งนี้เขาต้องเดินทางแต่เช้า...ไว้เจ้าต้นกลับมาแล้ว ค่อยถ่ายกันใหม่”

ภาพถ่ายขาวดำใบนั้นจึงออกมาอย่างที่เห็น ผมยืนเด่นเป็นสง่าอยู่ตรงกลาง–เป็นภาพที่ไม่ลงตัวอย่างยิ่งในสายตาของพ่อ!

และเป็นภาพที่ถูกฉีกออกเป็น ๒ ส่วน–รอยขาดนั้นอยู่ตรงกลางหน้าผมพอดี!

. . . . .

วันต่อมา เขาโทรศัพท์มาอีก คราวนี้ผมตัดสินใจรับสาย เพราะไม่อยากให้เรื่องเยิ่นเย้อ

“ว่าไง วันอาทิตย์นี้เจอกันนะ”

“ไม่ได้ ผมทำงาน” ผมตอบสั้นๆ

“วันอาทิตย์นะ ยังต้องทำงานอีกเหรอ”

“ใช่ ผมไม่ได้รวยอย่างพี่นี่ คนอย่างผมต้องทำงานทุกวัน”

เขาอึ้งไป คงนึกไม่ถึงว่า ผมจะตอบกลับอย่างนี้

“ลาสักครึ่งวันได้ไหม...” เขาถามเสียงเบาๆ ด้วยความเกรงใจ

ผมแอบยิ้ม นึกไม่ถึงว่า ‘ผู้ทรงอิทธิพลของครอบครัว’ จะมีนาทีนี้ ที่มาขอร้องผม เพื่อสิ่งที่ตัวเองต้องการ

ราวกับเขาอ่านความคิดผมได้ จึงรีบออกตัวว่า

“นี่ไม่ใช่ขอให้ทำเพื่อฉันหรอกนะ แต่เพื่อส่วนรวม...”

วูบหนึ่ง ผมนึกถึงนักการเมืองที่กำลังหาเสียงบนเวที

“...เพื่อเราทุกคนในครอบครัว” เขายังพูดต่อไป “พ่อกับแม่จะได้ดีใจที่ลูกๆ สามัคคี อยู่กันพร้อมหน้าพร้อมตาครบทุกคน”

“แล้วทำไมวันนั้นพี่ไม่คิดอย่างนี้ อยู่กันพร้อมหน้าพร้อมตาครบทุกคน” ผมตะคอกเสียงใส่โทรศัพท์

บางครั้งผมก็นึกแปลกใจตัวเองเหมือนกันว่า ทำไมถึงได้ไม่ถูกชะตากับพี่ชายคนนี้เอาอย่างมาก ทั้งๆ ที่ตอนเด็กผมสนิทกับเขามากกว่าพี่น้องคนอื่น นึกถึงเขาทีไร ภาพขาวดำที่ถูกฉีกเป็นสองส่วนผ่ากลางใบหน้าผมจะลอยเข้ามาในความทรงจำเสมอ ทั้งๆ ที่เขาไม่ได้อยู่ในรูป และไม่มีส่วนเกี่ยวข้องใด แต่เพราะไม่ได้อยู่ในรูปนั่นแหละ ที่ทำให้ชีวิตผมเปลี่ยนตั้งแต่วันนั้นเป็นต้นมา...

ผมเผลอเอามือลูบใบหน้าตัวเอง ราวกับว่ามีรอยแผลเป็นจากการฉีกรูปใบนั้นเกิดขึ้นจริงๆ

วันที่ไปถ่ายรูป...หรือที่ต่อมาเราเรียกกันด้วยรหัสลับในครอบครัวว่า วันที่แสนศักดิ์ชกชนะ เพื่อเป็นการเลี่ยงไม่พูดถึงเหตุการณ์วิปโยคในครอบครัวโดยตรง–– หลังกลับจากร้านถ่ายรูปอาฮุยคืนนั้น ยังไม่ทันปิดประตูได้สนิทดี เสียงกราดเกรี้ยวของพ่อก็ดังขึ้น

“ทำไมพูดอย่างนั้น เจ้าเล็ก”

“พูดไรผิด?” ผมรู้อยู่แก่ใจ แต่ก็ยียวนตามประสาวัยรุ่น

“องค์ประกอบหลักไม่อยู่ ภาพก็ไม่ลงตัวแค่นั้นเอง...”

ยังไม่ทันขาดคำก็ได้ยินเสียงผัวะกระแทกแรงเต็มหู โลกมืดไปชั่ววูบ ตามมาด้วยด้วยเสียงร้องตกใจของแม่และพี่สาว...เมื่อโลกที่ดับค่อยๆ สว่างขึ้นอีกครั้ง และเสียงวิ้งๆ ยังวิ่งวนไปมาในหู ผมเดินตรงไปยังประตูที่ไม่ทันปิดสนิทเมื่อครู่ ตอนนี้ถูกเปิดออกอย่างแรงอีกครั้ง ผมพุ่งตัวออกไป...

ไม่น่าเชื่อว่า วันที่แสนศักดิ์ชกชนะ ผมกลับเป็นผู้แพ้ที่หน้าบวมเป่ง และเจ็บปวด!

ผมหายออกจากบ้านไปเกือบ ๒ เดือน–ก่อนปีใหม่ แม่ให้น้าชายไปตามผมกลับมา แม่รู้ว่าผมไปอาศัยอยู่บ้านเพื่อนที่ชื่อโต๋เลยไม่ค่อยเป็นห่วงนัก เพราะแม่โต๋กับแม่ผมสนิทกัน ผมมาทราบทีหลังว่าแม่คอยจ่ายเงินค่าอาหารค่าดูแลระหว่างที่ผมพักอยู่ที่บ้านโต๋ตลอดเวลาเกือบ ๒ เดือนนี้ ตอนแรกผมหลงเข้าใจผิดตามประสาเด็ก คิดว่าแม่โต๋ใจดีมากที่ยอมให้ผมอยู่กินฟรีๆ พอรู้ความจริงก็นึกสงสารแม่จับใจ...

น้าชายบอกผมว่าแม่ไม่ค่อยสบาย ให้กลับบ้านเถอะ ตอนนี้ที่บ้านขาดผู้ชายถึง ๒ คน เหลือพี่สองที่เป็นผู้ชายเพียงคนเดียว แต่ก็กำลังเรียนหนัก เพราะต้องสอบเข้ามหาวิทยาลัย พี่สาม พี่สี่ เป็นผู้หญิงต้องคอยผลัดกันดูแลแม่

“ช่วงนี้ธุรกิจพ่อเธอก็ไม่ค่อยดี เขาต้องทำงานหนักกลับบ้านดึกดื่น แล้วอาทิตย์หน้าก็ต้องเดินทางไปซื้อเครื่องจักรที่เมืองจีนอีก ที่บ้านมีแต่ผู้หญิง ดูวังเวงเงียบเหงาชอบกล เธอเป็นผู้ชายควรกลับไปช่วยดูแลครอบครัวนะ”

ผมเชื่อตามที่น้าชายบอก เมื่อกลับมาอยู่บ้านได้ไม่นาน พี่ต้นก็กลับมา–

การกลับมาของพี่ต้น ไม่น่าเชื่อว่าทำให้พ่อคุยเขื่องแบบเบาๆ ไปได้หลายเดือน ทั้งๆ ที่ตอนแรกแรกพยายามปกปิด/บิดเบือนเต็มที่ว่าไปเที่ยวต่างจังหวัด ผมเคยได้ยินพ่อกระซิบกระซาบให้เพื่อนสนิทฟังว่า “เจ้าต้นเป็นผู้นำนักศึกษาคนหนึ่ง นำพี่น้องมวลชนเดินทางเข้าป่า ข้ามไปลาวโน่น แต่เมื่อรู้ว่าไม่ใช่วิถีการต่อสู้ตามแนวทางที่ต้องการ เลยกลับมา”–พ่อเริ่มใช้ศัพท์ค่อนข้างแปลกๆ บางทีพูดเต็มปากเต็มคำว่า “เจ้าต้นเป็นวีรบุรุษ” บางทีครึ้มอกครึ้มใจถึงขั้นมีคำว่า “ประชาธิปไตย” ห้อยท้ายด้วย

แต่ผมกลับได้ยินจากเพื่อนพี่ต้นพูดไปอีกทางว่า “วันนั้น ไอ้ต้นมันแค่ตามเพื่อนๆ ไปฟังดนตรีคาราวาน เลยโดนล้อมอยู่ในมหาลัย ปีนกำแพงหนีออกมาได้ก็เผ่นไปนอนเล่นที่บ้านเพื่อนแถวอีสาน”

ผมอยากถามพ่อเหมือนกันว่าเรื่องเป็นอย่างไรกันแน่ แต่ก็ไม่อยาก ‘โลกมืดดับชั่ววูบ’ อีกครั้ง คิดอีกทีก็ไม่ใช่เรื่องของเรา ตั้งแต่พี่ต้นกลับมาพ่อก็อารมณ์สดชื่น มีเรื่องคุยโม้ให้เพื่อนบ้านที่แวะเวียนมาถามได้ไม่ขาดปาก...ก็ดีแล้ว จะได้ไม่ต้องมาหงุดหงิดอารมณ์เสียกับผม

ผมผ่านชีวิตในบ้านช่วงนั้นไปอย่างค่อนข้างราบรื่นและรวดเร็ว ต่างคนต่างอยู่ ผมเรียนรู้วิธีปิดปาก แถมหูหนวกตาบอดได้อย่างยอดเยี่ยม พบว่าชีวิตแบบนี้ก็เป็นสุขดีเหมือนกัน ไม่จำเป็นต้องรู้ไปเสียทุกเรื่อง เพราะ ‘บ้านนี้ไม่ใช่ของผมคนเดียว!’

อีก ๒ ปีต่อมา ผมสอบเอ็นทรานซ์ไม่ติดตามคาด ผมออกจากบ้านไปใช้ชีวิตอิสระ เช่าหอพักแถวหน้ารามฯ หลังจากนั้นไม่นานนัก ผมกับเพื่อนหุ้นกันขายเสื้อผ้ามือสอง ชีวิตก็เริ่มห่างเหินและตัดขาดจากครอบครัว จะมีก็เพียงพี่สี่ที่เรียนรามฯ เหมือนกัน เธอจะคอยแวะมาหาส่งข่าวที่บ้านให้ทราบเป็นระยะ แม้บางครั้งผมจะย้ายหนีไปขายซอยอื่น พี่สี่ก็ยังตามเจอ...

แปลกแต่จริง! หลังจากที่พี่ต้นกลับมา จนหลายสิบปีผ่านไป เราก็ยังไม่เคยมีภาพถ่ายครอบครัว ที่ ‘อยู่กันครบ!’ สักภาพ

เหตุการณ์ ‘วันที่แสนศักดิ์ชกชนะ’ นั้น คงทำให้ใครต่อใครขยาดที่จะเสนอความคิดนี้ และคงไม่อยากให้ประวัติศาสตร์ซ้ำรอย แน่นอน ผมเองก็ไม่อยากเป็นผู้แพ้ที่โดนชกหน้าบวมอีกครั้ง และถ้าไม่ใช่ผม คนอื่นๆ ก็คงไม่มีใครกล้าพอที่จะพูดแม้แต่ ‘วีรบุรุษ’ ที่มีคำว่า ‘ประชาธิปไตย’ ห้อยท้ายก็เถอะ

จนวันหนึ่ง...วันนี้ เขาถึงคิดจะถ่ายรูปครอบครัวขึ้นมาอีกครั้ง ไม่รู้เป็นเพราะความกล้าหาญ หรือเพราะกาลเวลาเยียวยาบาดแผลนั้นจนแห้งสนิทแล้ว...

ผมถามเขาว่า “ไม่สายไปหน่อยหรือ?”

เขาตอบว่า “ยังไม่สายหรอก ตราบใดที่ ‘เรายังอยู่กันครบ!’”

. . . . .

“แต่งตัวหล่อๆ ด้วยนะ พี่ต้นฝากบอกให้เอาสูทมาด้วย รูปจะได้ออกมาสวยงาม อิอิ”

พี่สี่ส่งข้อความมาทางโทรศัพท์มือถือ พยายามร่าเริง เธอคอยทำหน้าที่เป็น ‘กาวใจ’ หรือ‘โซ่ข้อกลาง’ เสมอ–บางทีสังคมก็จำเป็นต้องมีคนแบบนี้ เพื่อหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า แต่หลายครั้ง ก็ทำให้เรื่องยุ่งยากขึ้นกว่าเดิม

“ไม่มีสูท”

ผมตอบไปห้วนกระด้าง–ไม่มี ‘อิอิ’ ไม่มีไอคอนหน้ายิ้มใดทั้งสิ้น

“มีแต่เสื้อยืดกับกางเกงยีน”

ผมรู้สึกหงุดหงิดกับเรื่องเสื้อผ้าขึ้นมาทันที ทั้งๆ ที่ตัวเองก็มีสูท แทนที่จะตอบรับไปดีๆ หรือไม่ก็ไม่ต้องพูดอะไรเลย เรื่องก็จบ แต่ผมกลับต่อเรื่องให้ยืดเยื้อเสียเอง หรือที่จริงผมแค่ต้องการแสดงพลังแห่งการขัดขืนฝืนต้าน ขณะที่กำลังยอม ‘จำนน’ แต่โดยดี เพื่อปกปิดความรู้สึกนั้น

“ไม่ต้องห่วงจ้ะ เดี๋ยวจะบอกพี่ต้นเตรียมสูทเผื่อไว้ให้นะ”

พี่สี่ทำหน้าที่กาวและโซ่อย่างเต็มที่ แต่นั่นแหละ บางครั้งก็พลาด! เธอกลายเป็นไฟแช็ก ประโยคนั้นจุดไฟให้ผมทันที

“ไม่ต้อง”

โชคดี ที่ตัวหนังสือตวาดไม่ได้ แต่มันก็ยังห้วนสั้นเหมือนเดิม คราวนี้ผมเขียนเพิ่มไปอีกว่า

“ถ้ากลัวรูปออกมาไม่ลงตัวไม่สวยงาม ไม่ต้องมีผมก็ได้”

หนึ่งนาทีต่อมา ข้อความนี้มีคำว่า ‘อ่านแล้ว’ ปรากฏให้เห็น แต่ไม่มีคำตอบใดตามมา พี่สี่เงียบหายไป–โซ่คงตกใจ!

ผมคงรู้สึกว่ากำลังได้เปรียบ ต้อนคู่ต่อสู้จนมุม หมดแรงโต้ตอบ เลยเขียนไปอีกว่า

“ในครอบครัวเราเองก็มีชนชั้น ไม่ใช่ทุกคนจะรวยเท่ากัน จะมาเรียกร้องให้ใส่สูทโน่นนี่เหมือนกันทุกคน เป็นไปไม่ได้ ค่าถ่ายรูปในสตูดิโอระดับนี้เป็นหมื่นๆ

ผมไม่มีตังค์จ่ายหรอกนะ และผมก็ไม่อยากได้รูปด้วย ถ้าแน่จริงให้ทุกคนแต่งตัวตามสภาพเป็นจริงที่มีอยู่สิ เอาไหมล่ะ ไอ้ที่ถ่ายๆ กัน ใส่ชุดสูท ชุดไทยหรูหรานี่มันไม่ใช่ของจริง แค่สร้างภาพให้สวยงาม...”

ผมใส่อารมณ์เต็มที่ทุกตัวอักษร...เมื่อส่งข้อความหลายประโยคนี้ออกไปแล้ว ผมแอบรู้สึกสะใจนิดๆ แต่เมื่ออ่านทบทวนอีกครั้งใน ๒–๓ นาทีต่อมา ก็ถามตัวเองว่าเขียนไปทำไม เราไปกระแทกพี่สี่ทำไม เธอไม่เกี่ยว อีกอย่าง เขียนไปแล้วมีประโยชน์ตรงไหน...มันเหมือนเรากำลังเปรียบเทียบ และในขณะเดียวกันก็แสดงปมด้อยของตัวเอง เพื่อยกปมเด่นของคนอื่นให้สูงเด่นยิ่งขึ้น––จริงๆ แล้วมันเป็นวิถีที่เราเลือกเอง อย่างที่เราคอยยืนหยัดมาตลอดและยืนยันกับใครต่อใคร หรือมันเป็นแค่ปมด้อยที่เราเองก็ยอมรับลึกๆ อยู่ในใจว่าเป็นผู้แพ้ แล้วเคียดแค้นชิงชังคนที่ชกชนะบนสังเวียน

. . . . .

วันถ่ายรูป–ปีนี้แสนศักดิ์ ไม่อยู่แล้ว แต่ผมกำลังจะขึ้นชกอีกครั้ง?

พี่ต้นมารับผมถึงที่พักแต่เช้า บางทีก็รู้สึกครื้มใจดี เหมือนเป็นแขกคนสำคัญที่ต้องมีคนมารับถึงที่ แต่อีกความรู้สึกก็เหมือนกำลังถูกประกบตัวและจับกุม!

เมื่อขึ้นนั่งรถยี่ห้อยุโรปคันงามของเขาเรียบร้อยแล้ว ก่อนจะสตาร์ทเครื่องขับออกไป เขาชี้ไปที่นั่งด้านหลัง ผมเห็นสูทกับกางเกงแขวนอยู่

“ใส่ไม่ใส่ก็ตามใจแก...” พี่ต้นพูดเสียงเรียบๆ เดาไม่ถูกว่ามาอารมณ์ไหน

“แต่อยากขอร้องให้แกถ่ายรูปด้วย...แม่ป่วยหนักมากแล้ว นี่คงเป็นรูปครอบครัวรูปเดียวและรูปสุดท้ายที่แม่จะได้เห็นในชีวิต...”

เขานิ่งเงียบไปชั่วครู่ ไม่รู้เป็นเพราะกำลังใช้สมาธิในการขับรถ หรือกำลังคิดหาคำพูดที่เหมาะสม...

“...เป็นรูปที่จะมีพวกเราอยู่ครบทุกคนในภาพนั้น”

เมื่อผ่านสี่แยกที่จราจรคับคั่งที่สุดในประเทศไทยมาได้แล้ว ถนนก็ดูโล่งโปร่งสบายขึ้นบ้าง จู่ๆ เขาก็เอ่ยขึ้น

“พี่ขอโทษนะ”

ผมงง

“เรื่องอะไร?”

“ก็ทุกเรื่องที่ทำให้แกไม่ชอบพี่”

ผมเงียบ–ไม่ได้ยอมรับหรือปฏิเสธ

“รวมทั้งเรื่องรูปด้วย...” เขาพูดต่อ “พี่ขอโทษที่ฉีกรูปนั้นเพราะอิจฉาแก”

“อะไรนะ” ผมช็อกสุดขีด

“รูปที่ถ่ายวันแสนศักดิ์ชกชนะน่ะเหรอ”

ผมถามย้ำ

เขาพยักหน้ารับ

เราต่างนิ่งเงียบกันไปครู่ใหญ่

“ผมนึกว่าพ่อเป็นคนฉีกรูปนั้นเสียอีก”

เสียงผมหลุดออกมาจากความคิด...แผ่วบาง

“ไม่ใช่...” เขาส่ายหน้า

“พ่อเป็นคนแปะรูปนั้นด้วยเทปใส แล้วซ่อนไว้ในซองเอกสาร เพราะไม่อยากให้แกเห็น”

ผมยกมือขึ้นปาดน้ำตาที่ไหลออกมาเปียกแก้ม

ขณะที่เขาเลี้ยวรถเข้าไปจอดพักชั่วคราวในลานจอดรถของปั๊มน้ำมัน

“พี่อยากให้พ่อกับแม่มีรูปครอบครัวนี้ ให้ท่านได้เห็นถึงความรัก ความสามัคคีของพวกเรา ซึ่งมันไม่มีทางเกิดขึ้นได้เลย ถ้าเราต่างดื้อดึงเข้าใส่กัน ต่างฝ่ายต่างไม่ยอมกัน พี่นับถือน้ำใจแกที่แกยอมถอยหนึ่งก้าวด้วยการมากับพี่ในวันนี้ พี่คิดว่าตัวเองก็ต้องถอยเหมือนกัน เราถึงจะเดินต่อไปข้างหน้าได้ พี่คงละอายใจไปชั่วชีวิต ถ้าไม่ขอโทษแก...”

บางครั้ง เรื่องมันยุ่งยากก็เพียงเพราะว่าเราต่างเอาตัวเองเป็นศูนย์กลาง เราคิดว่าเราต้องได้อะไรสักอย่างเสมอ แต่เรากลับไม่สนใจคนอื่นที่สูญเสีย เราคิดว่า

เราต้องถูกตลอด ขณะที่คนอื่นผิดทุกข้อ เราคิดว่าคนอื่นต้องฟังเรา แต่เรากลับไม่ฟังคนอื่น

หลายครั้ง เรายกเอาตัวตนเองขึ้นสูงเป็นที่ตั้งจนเป็นกำแพงขีดคั่น ไม่ส่ง ‘ใจ’ ให้กัน เมื่อมีปัญหา เรากลับแก้ด้วยการเอา ‘อัตตา’ ตัวเองเข้าสู้ เราต้องการผู้ชนะ และเหยียบย่ำผู้แพ้ แต่นั่นย่อมไม่ใช่ทางออก

ไม่มีใครถูกหมดหรือผิดตลอด...เราต่างรู้ซึ้งถึงข้อนั้นดี

พี่ต้นขับรถออกจากปั๊มน้ำมัน...ผ่านอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ตรงไปยังจุดหมายปลายทาง วันนี้ท้องฟ้าใสสวยเป็นพิเศษ––เราเริ่มต้นเดินทางด้วยกันอีกครั้ง

. . . . .

แล้วผมก็ตัดสินใจเดินเข้าฉาก ให้เขากดชัตเตอร์!

ผมไม่รู้ว่าตอนนี้อาฮุยย้ายไปอยู่ที่ไหนแล้ว จะถามพ่อก็กลัวว่าจะเป็นการรื้อฟื้นเรื่องเก่า ‘วันแสนศักดิ์ชกชนะ’ แต่ถ้าเจออาฮุย ผมอยากให้เขาดูภาพครอบครัวล่าสุดที่เราเพิ่งถ่ายกัน และถามว่า

“ภาพนี้คอมโพสิชั่นลงตัวหรือยัง?”

สำหรับผม อาจจะยังไม่ลงตัวมากนัก แต่เพราะความไม่ลงตัวนี่แหละ เมื่ออยู่ด้วยกันได้ มันทำให้ภาพดูงดงามขึ้นมากทีเดียว!